

Selvstændighed. Design, kunst og arkitektur er stadig en inkarneret del af Finland, der i disse dage fejrer 100-året for selvstændigheden.

Finsk form

Finsk stil. Her er det den spritnye sauna med restaurant og bar, Löyly, bygget i økologisk genbrugstræ. Design Avanto Architects. FOTO: PEKKA KÄRÄNEN

AF CAMILLA ALFTHAN

Det var med kunst og arkitektur, at Finland for alvor satte et internationalt aftryk, da den finske pavillon i 1900 vandt Grand Prix under Verdensudstillingen i Paris. Bidraget var et manifest for den finske uafhængighed: en lille nationalromantisk kirke, tegnet af ledende arkitekter og dekoreret med Axel Galléns fresker fra Kalevala-fortællingerne, som maleren Albert Edelfelt forklarede over for den franske jury, mens han slog på

Selvportræt af Helene Schjerfbeck. 1912.

tromme for den finske sag, og komponisten, Jean Sibelius, som var på turné i Europa, fremførte storværket *Finlandia*. Midt i Den Russiske Revolution i 1917 skete det så: Finland erklærede sig uafhængig og fik både Lenin og Trotskijs underskrifter på selvstændighedsdeklarationen. I årene, der fulgte, fortsatte den finske bølge med uformindsket kraft. Mens Bauhaus-arkitekterne henvendte sig til en lille, velhavende elite, designede Alvar Aalto til folket. Han opførte et elegant funkisbibliotek i den gamle fæstningsby Wiborg i Karelen, hvor de viltre, overnaturlige landskaber havde inspireret de store malere. Da russerne annekterede området efter Anden Verdenskrig, og mere end 400.000 mennesker blev forvist fra deres hjem, tegnede Aalto almennyttige boliger, mens designeren Kaj Franck skabte servicer, der passede ind i små skabe under devisen »smukkere hverdagsting«. Farvekraften og fantasifuldheden var finnernes vartegn, ligesom den storstilede arkitektur og de rene linjer. Den internationale prisrøg, der fulgte i kølvandet, vakte både beundring og forundring. Opmærksomheden var så stor, at Louisiana-grundlæggeren Knud W. Jensen kaldte det for »en drøm, der var gået i opfyldelse«, da han i 1969 kunne løfte sløret for museets store Finlandsudstilling: et udvalg af det bedste inden for finsk kultur-

liv. Begivenheden var ikke den første. På Charlottenborg kunne københavnernes allerede i 1919 se Finlands dengang største udstilling med kunst og kunstindustri. MEGET er sket siden. Design, kunst og arkitektur er stadig en inkarneret del af den finske dna, ligesom nærheden til naturen. Under Helsinki Design Week i efteråret kom de vigtigste nyheder fra arkitekturen. På de gamle industriområder ved stranden bygger man nye kvarterer, der skal huse 60.000 mennesker, når det hele står klar i 2030. Stilen er sat på øen Årtholmen med sauna-restauranten Löyly, der er bygget i EKO-certificeret genbrugstræ og har form som en kantet klippe; et initiativ af parlamentsmedlemmet Antero Vartia fra De Grønne, som også er skuespiller, og hans kollega Jasper Pääkkönen fra tv-serien *Vikings*. I Fiskhamn, i den modsatte ende af byen, byggede man i 2016 en gangbro, der fører til nabooens naturområde, og hvis design er inspireret af en sejlbåd. Ambitionen er at skabe ét af verdens mest højteknologiske byområder, der vil være CO₂-neutralt og give mere fritid til beboerne. Men måske vigtigst af alt er finnerne igen parate til den storstilede arkitektur, der satte dem på verdenskortet. For at markerere 100-året for selvstændigheden er et nyt hovedbibliotek på vej, kun få skridt fra det

Ikonisk finsk design af mesterarkitekten Alvar Aalto.

sted i Tölöparken, hvor Alvar Aalto opførte sit monumentale Finlandiahus. Oodi er navnet på biblioteket, hvis organiske linjer er en reaktion på de anonyme glas- og aluminiumshuse, der har listet sig ind i baggrunden. Vartegnet er et stort udhæng i træ, der giver associationer til de finske skove. »Oodi er vores hyldest til den finske litteratur, det finske uddannelsessystem og finnernes frie samfund. Derfor ønskede vi at skabe et stærkt manifest og en udfordring, som dengang Helsinki var vært for Olympiaden,« fortæller Antti Nousjoki, som sammen med Samuli Woolston og Juhu Grönholm, ALA Architects, er hovedarkitekten bag det store projekt. Alle er i 30rne og glødende modstandere af den pragmatiske byggestil, der oftest bunder i økonomiske hensyn. Olympiadeåret i 1952 var den ultimative kraftanstrengelse, hvor ambitiøse byggerier skød op, samtidig med at de sidste godstoge med krigsskadeerstøtning afgik til russerne. Omtrent to hektar fyrretræsskov skal fældes til bibliotekets skulpturelle trævægge, der vil brede sig ud over stueetagen som en bro, der deler etagerne. Øverst oppe ligger bog-himlen – dér, hvor man fordyber sig med læsning og har panoramaudsigt over byen. Oodi åbner næste år, på Finlands 101-årsdag, og er langt fra Nousjoki, Woolston og Grönholms eneste projekt. Ved siden af Alvar Aaltos berømte Otaniemi-campus har de regnet en spektakulær metrostation med skrånende kobberplader, der er den første af i alt otte specialegnede togstationer, der skal afspejle det område, de ligger i. De tre arkitekter har desuden lavet en opdatering af Raili og Reima Pietiläs ikoniske studenterhus, Dipoli, der nu er hovedbygningen i Aalto-universitetet. Det asymmetriske hus, som Louisiana i sin tid satte på forsiden af museumsbladet, er bygget med fyrretræ, granit og kobber hentet i den finske natur. Da det i sommer slog portene op igen, var det med nye, lyse rum og et nyt kunst-galleri. »Dipoli er stadig relevant, da formsproget er aktuelt, og ungdommen holder af originale

ting med rødder i den finske æstetik. Pietilä har desuden betydet utroligt meget for os. Han skrev altid meget – blandt andet at sproget er ligesom arkitektur, opbygget af forskellige dele. Sproget påvirker den måde, vi tænker på. Han sagde, at det finske sprog er så specielt og anderledes, at det også må påvirke den måde, vi designer på,« forklarer Samuli Woolston, som med 13 arkitekter i familien er opvokset med faget. Hans lærere tilhørte den generation, som følte sig sat i skyggen af Aalto, og som gennemgik alle hans værker på kritisk vis. Forsøget på et fadermord lykkedes aldrig. Den unge generation har en dybtfølt respekt for fortiden, selv om man samtidig ønsker at skabe noget nyt, forklarer Woolston. Tendensen ses tydeligt på det moderne museum for kunst, EMMA, der ligger i udkanten af hovedstaden i en arkitekttegnet betonbygning fra 60erne, der oprindeligt var et trykkeri. I disse dage åbner museet et nyt, permanent galleri med det legendariske kunstnerpar Tapio Wirkkala og Rut Bryk. Mens Bryk eksperimenterede med keramik, blev Wirkkala verdenskendt for sine arbejder i glas og træ, ikke mindst Thule-serien, der var inspireret af snelandskaberne i Lapland, hvor parret altid arbejdede. Åbningsudstillingen *Still Life* er kurateret af designeren Harri Koskinen, som selv har været i lære hos Littala-stjernen Oiva Toikka. Den abstrakte maler Ernst Mether-Borgström er også blevet kult, og i to parallelle udstillinger sammenholdes hans værker fra efterkrigsårene med den hypede amerikaner Sarah Morris' geometriske billedsprog. AT fortiden hænger uløseligt sammen med nutiden og fremtiden, er også den røde tråd, der løber gennem Amos Rex – et nyt kunstmuseum i hjertet af Helsinki. Museet er en forlængelse af kunstmæcenen Amos

Andersens klassiske samlinger med mere end 6.000 værker. Når det åbner næste efterår, inddrager museet den populære funkisbygning Glaspaladset, der i årtier har fungeret som restaurant og biograf. »Selve bygningen bliver noget ganske særligt og samtidig funktionelt, hvor selve udstillingsområdet ligger under jorden, og dagslyset strømmer ned fra kupler,« fortæller Amos Rex-direktøren, Kai Kartio, som satser på en høj, international profil, kombineret med nordisk kunst. Kartio forventer, at Amos Rex' placering i et område med museer og gallerier vil skabe nye synergier, der kan tiltrække nye kunstnere og publikum. Dermed kommer museet til at opfylde nogle af de forventninger, der var til et finsk Guggenheim, som sidste år blev stemt ned fra politisk side, da det skulle betales af skatteyderne. Helsinki er ikke Bilbao, men en by med en lang og rig kulturhistorie, lod nogle af indvendingerne mod det grandiose projekt. »Finsk kunst fødtes ikke i et vakuum. Folk rejste meget og studerede blandt andet i Paris, så den internationale påvirkning har altid været meget stor. Som museum udstiller vi flere steder i verden – lige nu i 22 forskellige byer,« siger Ateneums direktør, Susanna Petterson, som ligger inde med nogle af landets største kunstskatte. Albert Edelfelt, Axel Gallén (som senere forfinskede sit navn til Akseli Gallen-Kallela), Eero Järnefelt, Hugo Simberg og Helene Schjerfbeck er blot nogle af de ledende finske kunstnere, hvis meget forskellige selvportrætter pryder en lang væg i Ateneum-udstillingen *Selfie*.

EMMA, Museet for Moderne Kunst, har åbnet et nyt permanent galleri, der udstiller kunstnerparret Wirkkala og Bryks klassiske design og kunsthåndværk. FOTO: ARI KARTTUNEN/EMMA